

BİTLİS İLİNDE SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ YAPAN İŞLETMELERİN SOSYO-EKONOMİK ANALİZİ*

Ozan BURUÇ¹, Volkan KIZAK^{2**}

¹Tatvan İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Tatvan-Bitlis

²Munzur Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Yetiştiricilik Bölümü, Merkez-Tunceli

**E-posta: volkan.kizak@munzur.edu.tr

Geliş tarihi: 29.11.2018 Kabul tarihi: 26.12.2018

Öz: Bu anket çalışması, Bitlis ilinde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmecilerin sosyo-ekonomik durumunu tespit edebilmek amacıyla yapılmıştır. Çalışma, 2017 yılında Bitlis Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'ne kayıtlı faal olan beş adet alabalık işletmesinde gerçekleştirilmiştir. Bitlis ilindeki işletmelerin toplam proje kapasiteleri 190 ton/yıl olup fiili kapasiteleri ise 215 ton/yıldır. Yetiştiriciliğin dördü beton havuzlarda, biri ise kafeslerde yapılmaktadır. İşletmelerin havuzlarında kullanılan suyun genel olarak kaynak suyu olduğu görülmüştür. İşletmeciler yetiştirdikleri ürünleri çoğunlukla lokantalarında tüketime sunmaktadır. İşletmecilerin yaş aralığı 43-61 arasında olup eğitim düzeylerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. İşletmeciler SGK'ya bağlı veya emekli olduklarını beyan etmişlerdir. İşletme sahiplerinin çoğunun balıkçılıkla uğraştığı sadece bir tanesinin çiftçi olduğu tespit edilmiştir. Personelin %50'si ilkökul mezunu, %27'si ortaokul mezunu ve %23'ü lise mezunudur. Birçok sorun dile getiren işletmeciler, balık üretimine verilen teşviklerin yerine, giderlerde büyük bir paya sahip olan yem için verilmesini talep etmektedirler.

Anahtar kelimeler: Alabalık Yetiştiriciliği, İşletmeci, Sosyo-Ekonomik Analiz, Bitlis.

Socio-Economic Analysis of Aquaculture Operating Managers in Bitlis Province (Turkey)

Abstract: This questionnaire study was conducted to determine the socio-economic features of inland aquaculture managers in Bitlis Province (Turkey). This study was carried out on five operative inland trout farmers which are registered in Directorate of Food, Agriculture and Animal Husbandry of Bitlis Province in 2017. Aquaculture production was 215 metric tonnes per year but project capacity was 190 metric tonnes per year. Four of farmers cultured trouts in raceways and one of them in cages. The water that used for aquaculture was obtained generally from spring water. Managers said that trouts were mostly sold in their local restaurants. It has been seen that the age of the managers changed between 43-61 and most of them are low level of education. They have social assurance or retired. It was stated that most of them are fisherman and only one is farmer. 50% of the employees are primary school graduates, 27% are middle school graduates and 23% are high school graduates. Managers stated many problems and they requested that supportings should be given to fish feed which is large share of expenses instead of productions.

Keywords: Trout culture, Manager, Socio-Economic Analysis, Bitlis.

GİRİŞ

Ülkemizde su ürünleri yetiştiriciliği çalışmaları yaklaşık olarak 1960'lı yıllarda sazan ve gökkuşuğu alabalığı yetiştiriciliği ile başlamış olup ilerleyen yıllarda çipura, levrek yetiştiriciliği ile devam etmiştir (Özden ve ark., 2005). Su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerin ve buna bağlı olarak çalışanlarının artması, bu alanla ilgili olarak sosyal, kültürel ve ekonomik bazı çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Sarıtaş, 2010). Türkiye'de sürdürülebilir su ürünleri yetiştiriciliği, işletmecinin ve çalışanın sosyo-ekonomik yapısının iyileştirilmesiyle mümkündür (Demir, 2017). Türkiye'de alabalık yetiştiriciliği işletmelerinde çalışanların demografik yapılarına ilişkin birtakım çalışmalar mevcuttur (Elbek, 1981; Üstündağ ve ark., 2000; Balcı ve ark. 2001; Adıgüzel ve Akay, 2005; Dağtekin, 2008; Aydın ve Sayılı, 2009; Emre ve ark., 2007; Demir, 2017), ancak yeterli düzeyde değildir.

Bitlis ili Doğu Anadolu bölgesinin Yukarı Fırat ve Yukarı Murat bölümlerinin sınırı üzerinde bulunmaktadır ve toplam yüzölçümü 6.707 km²'dir. Yüzölçümü olarak Doğu Anadolu Bölgesi topraklarının ise %5.5'ini kapsamaktadır. Dağlık bir bölge olup yüzölçümünün %70'i dağlarla, %15'i platolarla, %5'i yaylalarla kaplıdır. Ovalık alan azami %10'u kadardır. Dağların ortalama yüksekliği ise 2000 metredir (URL-1, 2017). Bitlis Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü tarafından il ve ilçelerde alabalık yetiştiriciliğine uygun su kaynakları

tespit edilmiş olup bu kaynakların debileri yılın belli aylarında özellikle İkbahar aylarında karların erimesiyle oldukça artmaktadır. Bitlis ili genelinde Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğüne kayıtlı 2017 yılında aktif olarak faaliyet gösteren 5 adet alabalık yetiştiricilik tesisi mevcuttur.

Bitlis ilinde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmecilerin sosyo-ekonomik yapıları ve demografik özelliklerini içeren çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma kapsamında Bitlis ilinde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmecilerin sosyal, ekonomik ve demografik yapılarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırma, Bitlis ilinde faaliyet gösteren su ürünleri yetiştiricilik tesislerinde (Aydoğdu Alabalık Yetiştiricilik Tesisi, Ekinciler Alabalık Yetiştiricilik Tesisi, Sezginler Alabalık Yetiştiricilik Tesisi, Kaçan Alabalık Yetiştiricilik Tesisi, Taşkım Alabalık Yetiştiricilik Tesisi) gerçekleştirilmiştir.

Bitlis ili genelinde Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğüne kayıtlı 2017 yılında aktif olarak faaliyet gösteren 5 adet alabalık yetiştiricilik tesisinde mevcut durumun değerlendirilebilmesi amacıyla anket formları hazırlanmıştır. İşletmelerin fiziksel yapıları, üretim durumu, yavru balık ve yemin temin edilme şekli, sermayenin yeterliliği, pazarlama imkanları, çalışma şartları ve karşılaştıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. İşletmecilere yöneltilmiş sorularla elde edilen veriler toplanarak, işletmecilerin sosyo-ekonomik yapıları ile ilgili analiz yapılmıştır. Anketin uygulanması esnasında güvenilir veriler elde etmek amacıyla tam sayım yöntemi kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ise MS Excel programı kullanılmıştır.

SONUÇLAR

Bitlis İlinde Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yapan İşletmeler

Bitlis il sınırları içerisinde 2017 yılı itibariyle faaliyette olan alabalık yetiştiriciliği işletmeleri incelendiğinde, 25 ton/yıl ve 100 ton/yıl arasında değişen kapasitelere sahip faal olan 5 tesis bulunmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Bitlis ilinde 2017 yılında faal olan alabalık yetiştiriciliği işletmeleri.

İşletmenin bulunduğu yer	İşletmenin adı	İşletmenin durumu
Merkez	Kaçan Alabalık Yetiştiricilik Tesisi	Faal
Hizan	Ekinciler Alabalık Yetiştiricilik Tesisi	Faal
Ahlat	Aydoğdu Alabalık Yetiştiricilik Tesisi	Faal
Güroymak	Sezginler Alabalık Yetiştiricilik Tesisi	Faal
Adilcevaz	Taşkım Alabalık Yetiştiricilik Tesisi	Faal

İşletmecilerin Yaş Dağılımı, Eğitim Durumları ve Bakmakla Yükümlü Oldukları Nüfus Sayısı

Bitlis ilinde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmecilerin yaşlarına baktığımızda; 43 ila 51 yaş grubu arasında olanlar üç kişi olup 52-62 yaş grubu arasındaki işletmeciler iki kişidir. İşletmecilerin ikisinin ilkokul, birinin ortaokul ve ikisinin lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. İşletmecilerin büyük çoğunluğunun 6-7 kişiye, birinin ise 5 kişiye bakmakla yükümlü oldukları tespit edilmiştir.

İşletmecilerin Sosyal Güvencesi, Asıl Meslekleri ve İşletme Yapıları

İşletmecilerin sosyal güvencesi ve meslekleri incelendiğinde, dördü SGK'lı olup biri emeklidir. Asıl meslekleri bakımından değerlendirdiğimizde üçünün balıkçılıkla uğraştığı, birinin çiftçi olduğu, birinin de muhtar olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin dördü şahıs işletmesi, birisi ise kamu işletmesi bünyesinde faaliyet gösteren işletmelerdir.

İşletmelerin Yetiştiricilik Sahaları ve Arazi Durumları

İldeki tesislerin dördü beton havuzlarda, biri ağ kafeslerde su ürünleri yetiştiriciliği yapmaktadır. Üretim havuzları olarak geliştirme, yavru büyütme, stok ve anaç havuzları kullanılmaktadır. İşletmelerin biri vadi arasında, ikisi dağ eteğinde ve diğer ikisi de açık arazide alabalık yetiştiriciliği yapmaktadırlar.

İşletmelerin Su Kaynakları ve Su Analizleri

İşletmeleri su kaynakları bakımından değerlendirdiğimizde, dördünün kaynak suyu kullandığı, birinin de göl üzerinde kurulduğu tespit edilmiştir. İşletmelerden birinin su analizlerini İl Sağlık Müdürlüğüne altı ayda bir kez, bir diğersinin yılda bir kez kendi imkanlarıyla yaptırdıkları ve üçünün de su analizini yaptırmadıkları tespit edilmiştir.

İşletmelerin Proje ve Fiili Kapasiteleri

İşletmelerin proje kapasiteleri ve fiili kapasiteleri Tablo 2’de verilmiştir. Bitlis ilinde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerin proje kapasiteleri 190 ton/yıl olup fiili kapasiteleri ise 215 ton/yıl olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. İşletmelerin fiili ve proje kapasiteleri.

İşletme Adı	Proje Kapasitesi (ton/yıl)	Fiili Kapasite (ton/yıl)
Aydoğdu	80	100
Ekinciler	30	50
Sezginler	30	35
Kaçan	25	20
Taşkın	25	10
TOPLAM	190	215

İşletmelerin Kuluçkahane Durumu

İşletmelerin önemli bir kısmının kayıtlı kuluçkahaneleri mevcut olmayıp gerekli olan yavru üretimini kendi kuluçka dolaplarında üretmektedirler. Bazı üreticiler ise dışarıdan yavru alarak yetiştiricilik yapmaktadırlar. İşletmeler 5.000.000 adet/yıl yavru üretimi gerçekleştirirken yıllık 3.700.000 adet yumurta ve yavru alabalığı çevre illerden satın alıp yetiştiricilik yapmaktadırlar (Tablo 3).

Tablo 3. İşletmelerin yavru alabalık üretimi

İşletmenin Adı	Kendi üretimi (yumurta/yavru)	Dışarıdan alım (yumurta/yavru)
Aydoğdu	3.250.000	1.750.000
Ekinciler	1.250.000	750.000
Sezginler	500.000	500.000
Taşkın	-	500.000
Kaçan	-	200.000
TOPLAM	5.000.000	3.700.000

İşletmelerin Personel Sayısı ve Personelin Eğitim Durumu

İşletmelerde çalışan personelin eğitim seviyelerine bakıldığında, 11 adet ilkokul (%50), 6 adet ortaokul (%27) ve 5 adet lise (%23) mezunu vardır. Yüksek okul mezunu bulunmamaktadır. İşletmelerde mevcut olan personelin 19’unun erkek (%86), 3’ünün de bayan (%14) olduğu görülmüştür.

İşletmelerin Yem Temini

İşletmelerde ekstruder ve pelet yem kullanılmaktadır. Yetiştiriciler yavru geliştirme döneminde günde ortalama 4-5 kez, büyütme döneminde ise ortalama 2 kez yemleme yaptıklarını beyan etmişlerdir. İşletmelerin geneli yem teminini çevre illerden karşılamaktadır. Hiçbir işletme henüz kendi yemini üretebilecek kapasiteye sahip değildir.

Pazarlama Durumu

Su ürünleri işletmeleri yetiştirdikleri ürünleri genelde perakende veya toptan bir şekilde satışa sunduklarını, lokanta sahibi işletmeciler ise yetiştirdikleri ürünleri tesislerinde tüketime sunarak pazarladıklarını ifade etmişlerdir. İşletmelerde üretilen balıklar ortalama 250-350 gr ağırlığında satışa sunulmaktadır. Tesislerde işleme birimi olmadığı için yetiştirilen balıkların herhangi bir şekilde işlenerek pazarlanması söz konusu değildir. İşletmelerin kapasiteleri çevre illere göre oldukça düşüktür. Bu yüzden yetiştirilen ürünler genelde iç piyasada veya çok yakın illere pazarlanmaktadır.

TARTIŞMA

Bitlis ili mevcut su kaynaklarıyla su ürünleri yetiştiriciliğine oldukça uygun bir yapıdadır. Bölgede alabalık yetiştiriciliği ilk olarak 1989 yılında özel bir işletmenin teşebbüsüyle kurulmuş olup diğer bir işletme 1996 yılında, sonraki işletmeler de 2000'li yıllarda kurulmaya başlanmıştır. Ülke genelinde su ürünleri yetiştiriciliğinin artmaya başladığı dönemlerde devlet desteklerinin artmasıyla bölgede de yetiştiriciliğe olan ilginin arttığı görülmüştür. İlde balıkçılık sektörü daha çok avcılık üzerinde olup yetiştiricilik sektörü de son yıllarda gelişme içerisinde. Bunun yanı sıra Bitlis ilinin merkez ve köylerinde çevre kirliliğine sebebiyet verecek, yetiştiriciliği ve üretimi olumsuz yönde etkileyecek büyük ölçekli herhangi bir sanayi tesisi, fabrika, madencilik vb. bulunmadığından su ürünleri yetiştiriciliğinde kirlilik kaynaklı herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Bitlis ilinde işletme sahiplerinin eğitim durumları incelendiğinde; işletmecilerin ikisinin ilkökul, birinin ortaokul, ikisinin de lise mezunu olduğu ve yüksekokul mezununun olmadığı gözlemlenmiştir. Adıgüzel ve Akay (2005), Tokat'ta yapmış olduğu çalışmada işletmecilerin eğitim seviyelerinin düşük olduğunu ve sadece birinin Su Ürünleri Mühendisi olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, su ürünleri yetiştiriciliği sektöründe kalifiye eleman sıkıntısı yaşandığını göstermektedir. Su ürünleri yetiştiriciliği sektöründe işletme sahipleri içinde asıl mesleği balıkçı olanlar üç kişi olmakla beraber, diğerlerinin çiftçi ve muhtar oldukları görülmektedir. Su ürünleri sektörünün içinde olan insanların işlerini daha çok benimseyerek yaptıkları, farklı meslek grubundan olanların ise işe alışmakta güçlük çektikleri ve daha çok hata yaptıkları gözlemlenmiştir. Bu mesleği sonradan tercih edenler genelde kar elde etme amacıyla ya da ek iş olarak yapmaktadır.

İşletmecilerin yaşları değerlendirildiğinde; 43-51 yaşları arasında olanlar üç kişi, 52-62 yaşları arasında olanlar ise iki kişidir. Aydın ve Sayılı (2009), yapmış oldukları çalışmada alabalık yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerinin en yüksek yaşa sahip olduklarını tespit ederek bu işin her yaş gurubuyla da yapılabileceğini ifade etmişlerdir.

İşletmecilerin medeni durumuna bakıldığında hepsinin evli olduğu tespit edilmiş olup bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısına göz atıldığında büyük çoğunluğunun 6-7 kişiye, birinin ise 5 kişiye bakmakla yükümlü oldukları tespit edilmiştir. Birici ve ark. (2016), Elazığ ilinde bulunan gökkuşağı alabalığı işletmelerinde yaptıkları çalışmada işletmecilerin çocuk sayılarının oranına değinmiştir. Bu oran bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Bitlis ilindeki işletmecilerin çocuk sayıları daha yüksektir. Burada sosyal yapının çocuk sayısını doğrudan etkilediğini görmekteyiz.

İşletmelerin dördünün şahıs işletmesi, birinin ise kamu işletmesi bünyesinde faaliyet gösteren işletmeler olduğu görülmektedir. Şirket bünyesinde faaliyet gösteren işletme bulunmamaktadır. Şahıs işletmelerinin oranının yüksek olmasının en temel sebebi; önceden işletme giderlerinin günümüze oranla daha düşük olması, pazarlama koşullarının daha cazip olması ve sektörün sağlamış olduğu getirinin yüksek olması olarak tahmin edilmektedir. Güçer (2014), Tunceli ilinde yapmış olduğu çalışmada su ürünleri yetiştiriciliği yapan şahıs işletmeleri oranının diğer işletmelere nazaran daha yüksek olduğundan bahsetmiştir. Sermayenin bir tek kişide olması ve kollektif çalışmaya sıcak bakılmadığından dolayı genelde işletmeler şahsa ait olmaktadır. Bitlis ilinde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerde genellikle aile fertleri çalışmaktadır. Personeller genellikle erkek olmakla birlikte bayan personel de mevcuttur. Aile haricinde vasıflı ya da vasıfsız olarak geçici işçilerde çalıştırılmaktadır. Geçici işçiler genellikle işlerin yoğun olduğu dönemlerde mevcut işçilere ek olarak çalıştırılmaktadır.

Su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmeleri arazi durumlarına göre değerlendirdiğimizde, biri vadi arasında, ikisi dağ eteğinde ve diğer ikisi de açık arazide kurulmuştur. Karabulut (2016), yapmış olduğu çalışmada işletmeler %54,54 oranla dağ eteklerinde ve %81 oranla vadilerde yer aldığını bildirmiştir. Araştırmalardan anlaşılacağı üzere tesislerin kurulu olduğu araziler genel olarak tarıma elverişli olmayan suyun bol olduğu dağ eteği ve vadiler arasından seçilmiştir.

İşletmeleri kuluçkahane durumlarına göre değerlendirdiğimizde, işletmecilerden biri yavru üretimini çoğunlukla kendi kuluçka dolaplarında üretirken, diğer ikisi çevre illerden yumurta veya yavru satın alarak yetiştiricilik yapmaktadır. Diğer işletmeler genellikle çevre illerden yumurta veya yavru satın alarak üretim yaptığı görülmüştür. Üretimini kendisi yapan işletmelerin kuluçkahanesi genelde ayrı bir yerde kurulmuş olup sadece bir tanesi binanın altında bulunmaktadır. Karataş ve ark. (2008), Sivas ilindeki işletmelerde yapmış oldukları çalışmada, çoğu tesisin kuluçkahanesinin olduğu ve bazı işletmelerinde ikamet ettikleri binanın altını

kuluçkahane olarak kullandığı ifade edilmiştir. Genelde işletme sahipleri kuluçkahanenin ayrı bir yerde olmasını hastalık riskini azaltacağı düşüncesiyle gerekli görmüşlerdir.

Havuzların düzenli bir şekilde temizlenmesi zararlı unsurlardan arındırmak ve balıkların sağlığını korumak için çok önemli bir yere sahiptir. Bitlis ilinde işletmelerde havuzların bakımı belli aralıklarla yapılmaktadır. Havuzların temizliğinde genellikle kireç kullanılmaktadır. Aydın ve Sayılı (2009), çalışmalarında karadaki işletmelerin havuzlarının genelde kireç ve fırça yardımıyla temizlendiğini belirtmişlerdir.

Su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletme sahipleri, balıkların beslenmesinde pelet ve ekstruder yem kullandıklarını belirtmişlerdir. Karabulut (2016), işletmelerin tamamının yetiştiriciliğinin her safhasında pelet yem kullandıklarını beyan etmiştir. Adıgüzel ve Akay (2005), işletmelerin besi havuzlarında ekstruder yem, yavru yetiştirmede de pelet yem kullandıklarını tespit etmişlerdir.

Çalışma bulgularına göre Bitlis ilinde su ürünleri yetiştiricilik sektörünün gelişmekte zorlandığı görülmektedir. Bunun sebepleri incelendiğinde; en önemli sorunların başında yem fiyatlarının ve üretim maliyetinin yüksek olması, küçük çaplı işletmelerin gelir-gider dengesini sağlayamaması ve devlet desteklerinin giderek azalmasından kaynaklandığı denilmektedir. Karabulut (2016), çalışmasında işletme ve üretim masrafları içerisinde %55,81 oranla yem giderlerinin önemine vurgu yapmıştır. Yem masraflarının çözüme kavuşturulmasıyla giderlerin büyük ölçüde azalacağına dikkat çekmiştir.

İşletmelerin tamamı pazar sorunu yaşamadıklarını, ancak üretim maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle pazarlama aşamasında istedikleri verimi alamadıklarını belirtmektedirler. Güçer (2014), piyasada ürünlerin alımı konusunda yeterince alıcının olmasına karşın, işletmelerin üretim maliyetinin üstünde istedikleri fiyata ürünlerini satamadıklarını ve fiyatın istenilen düzeyde olmadığını ifade etmişlerdir. Bitlis ilinde işletmeciler balıkları işleme imkanları olmadıklarından, genelde 250-350 gr ağırlığında olacak şekilde lokantalarında tüketime sunarak veya perakende ve toptan bir şekilde pazarladıklarını belirtmişlerdir. Karataş ve ark. (2008)'na göre işletmelerin geneline yakını (%78,57 oranla) satışlarını perakende veya toptan bir şekilde peşin olarak, geriye kalanı ise karışık (peşin+vadeli) olacak şekilde piyasaya arz etmektedirler.

Bitlis ili su ürünleri yetiştiriciliği açısından önemli bir potansiyele sahip iken yeterli sayıda ve kapasitede işletmenin bulunmaması ve su kaynaklarının verimli bir şekilde değerlendirilmemesi bu sektörün en önemli sorunlarının başında gelmektedir. İşletmelerin en temel sorunların başında yem temini gelmektedir. Yem maliyetinin vermiş olduğu olumsuz etkiyi ortadan kaldırmak için devlet desteğinin yem konusunda da uygulanması gerektiği görüşü hakimdir.

Havuzlarda su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmeciler, suları beton kanallar veya pvc borular ile tesise getirmişlerdir. Kanalların üzerinin açık olması ve suyun tarım arazilerinde kullanılması havuzlara giren suyu olumsuz etkilemektedir. Çökeltme havuzlarının kurulması veya iyileştirilmesi yönünde girişimlere ihtiyaç vardır.

Ülkemizde birçok sektörde olduğu gibi bu alanda da çalışanların sosyo-ekonomik yapılarının istenilen düzeyde olmadığı bir gerçektir. Bilindiği gibi bir sektörün üretimdeki sürdürülebilirliği ve gelişmesi ancak gerekli sosyal haklara sahip, deneyimli ve teknik bilgilerle donatılmış çalışanlarla mümkün olabilecektir. Bu nedenlerle Bitlis ili su ürünleri işletmelerinde daha geniş sosyo-ekonomik koşulların yaratılması ve yeterli sayıda nitelikli mesleki eğitime sahip bireylerin çalıştırılması gerekmektedir.

Her sektörde olduğu gibi su ürünleri sektöründe de hazırlık aşamasından faaliyet aşamasına ve pazarlama safhasına kadar kapsamlı bir araştırma yapılması ve gerekli yasal düzenlemelerinin oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca işletmecilere gerekli kredi desteğinin de uygun vade ve faizlerde verilmesi, ekonomik anlamda kolaylık sağlayacaktır. Su ürünleri yetiştiriciliği sektöründe, bürokrasinin fazla oluşu girişimciyi yıpratmakta hatta işi yarıda bırakmasına sebep olmaktadır. Yatırımcının iş ve işlemlerinin daha hızlı bir şekilde yürümesi için uygulanan mevzuat hükümlerinin yeniden düzenlenmesi ve bürokrasiyi asgariye indirecek şekilde olması sektöre girecek işletmecinin önünü açıp sektörün gelişimine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, F., Akay, M., 2005. Tokat ilinde gökkuşuğu alabalık işletmelerinin ekonomik analizi. GOÜ, Ziraat Fakültesi Dergisi, 22(2): 31-40.
- Aydın, O., Sayılı, M., 2009. Samsun ilinde alabalık işletmelerinin yapısal ve ekonomik analizi. GOÜ, Ziraat Fakültesi Dergisi. 26 (2): 97-107.
- Balcı, M., Ural, M., Çiçek, E., Bekçi, H. 2001. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Su Ürünleri Üretim ve Yetiştiricilik Tesislerinin Yapısal ve Teknik Özelliklerinin Araştırılması, Proje Sonuç Raporu, TAGEM/HAYSUD/2001/07/01/13.
- Birici, N., Şeker, T., Balcı, M., Çelik, B., Karakaya, G., 2016. Elazığ ilinde gökkuşuğu alabalığı (*Oncorhynchus mykiss* L.) yetiştiriciliği yapan işletmecilerin sosyo-demografik özellikleri. Yunus Araştırma Bülteni, 2016 (1): 3-18.
- Dağtekin, M. 2008. Trabzon İlinde Su Ürünleri Üretimi ve Pazarlama Yapısı. Yüksek Lisans Tezi, ÇÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana, 115s.
- Demir T., 2017. Malatya İlinde Havuzlarda Alabalık Yetiştiriciliği Yapan İşletmecilerin Sosyo-ekonomik Analizi. Munzur Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tunceli, 60s.
- Elbek, A.G., 1981. Ege Bölgesinde tatlısu ürünleri üreten işletmelerin yapısal ve ekonomik analizi. E.Ü. Ziraat Fakültesi Ziraat Ekonomisi ve İşletmeciliği Bölümü, Doktora Tezi, Bornova, İzmir.
- Emre, Y., Diler, İ., Sevgili, H., Oskay, D. A., Sayın, C. 2007. Akdeniz Bölgesindeki Alabalık İşletmelerinin Yapısal Özelliklerinin İncelenmesi (2002-2003), Ulusal Su Günleri Sempozyumu. Antalya, Türkiye.
- Güçer, Ş., 2014. Tunceli (Türkiye) ilindeki su ürünleri yetiştiricilik tesislerinin sosyo ekonomik analizi. Yüksek Lisans Tezi, TÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tunceli, 48s.
- Karabulut, B., 2016. Kastamonu ilindeki alabalık işletmelerinin ekonomik ve yapısal analizi. Yüksek Lisans Tezi, KÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu, 17-20.
- Karataş, M., Sayılı, M., Koç, B., 2008. Sivas ili gökkuşuğu alabalığı işletmelerinin yapısal ve ekonomik analizi. Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi 1 (2): 49-55.
- Özden, O., Fırat, K., Büke, E., Saka, Ş., 2005. T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müd., Fangri Balığı (*Pagrus pagrus*) Yetiştiriciliği. 239s. Ankara.
- Sarıtaş, M. 2010. Ekonomik Kalkınmanın Sosyo-Kültürel Temelleri. http://ekutup.dpt.gov.tr/planlama/42nci_yil/saritasm.pdf (24.04.2010). 5. Schumpeter, Joseph A.
- URL-1, 2017. bitlis.tarim.gov.tr/Menu/17 İlimiz hakkında genel bilgiler. 10 Aralık 2017.
- Üstündağ, E., Aksungur, M., Dal, A., Yılmaz, C., 2000. Karadeniz Bölgesi'nde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerin yapısal analizi. IV. Su Ürünleri Sempozyumu, 639-663s.